

Rodinný dom nie je rýchločka

Spomalenie a prečistenie, ktoré priniesla kríza, zmenilo aj charakter zákaziek architektov

Patrik Gauš / gauš@itrend.sk

Ien dom je nenápadný. Žiadna veľkolepá stavba, skôr citlivý zásah do vidieckeho prostredia. Nič, čo by si suverénne hľadalo cestu do architektonických hitparád. Napriek tomu získal rodinný dom Medzi strómami od architekta Viktora Šabíka vo svojej kategórii tohtoročnú Cenu slovenskej komory architektov. Hoci sa vzhľadovo výrazne odlišuje od ostatných prihlásených a nominovaných stavieb, práve tento dom inšpiruje a diskutuje o dnešných trendoch vo

formovaní rodinného bývania. A odiaľ je, ako sa ukazuje, len na skok k blížšej téme – ako sa kríza podpisala na architektúre.

Videli ste nový slovenský film Dom? Zatiaľ nie.

Ide o príbeh rodiny, v ktorej stavba domu štípe do generáčného konfliktu. Usiluje ota ustaviť narážajúce na silný odpor potomstva. Do akej miery dnes pretrvávajú tradícia domov „postav dom, zasad strom“?

Viktor Šabík (42)

Založil ateliér BARAK architekti v roku 1996 ako združenie architektov v Bratislave. Od roku 2004 pôsobí ateliér v Nitre. Jeho práce boli nominované na ceny CEZAR, Piranesi Award, Mies van der Rohe Award, Black Award a cenu časopisu ARCH. Pracovnou metódou ateliéru je skúmanie genia loca a diskurz na tému kritická architektúra.

Žijeme v globálnej dobe a mnohí ľudia nepociťujú potrebu viazať sa k istému miestu. Veľa veči v živote je dočasných. Napriek tomu existujú ľudia, ktorí sa chcú usadiť a vytvoriť si životné prostredie podľa vlastnej predstavy. Nechcú svoj život prežiť v anonymite mesta.

Ako rólu zohrávajú rodinné domy vo súčasnosti?
Jedna z prvých vecí, ktoré som zrealizoval po skončení školy, bol práve rodinný dom. Dnes táto téma nie je v mojom ateliéri až taká frekventovaná. Súvisí to však aj s tým, že sa ku mne dostávajú skôr výnimkovo. Napríklad keď ide o dom v nejakom zaujímavom prostredí. Vyberám si, hoci doba nie je na veľké preberanie.

Ako k takýmto zadaniam pristupujete?
Riešenie rodinného domu je jedna z najťažších úloh, akú môže architekt spracovať. Ide o veľkú zodpovednosť, pretože zákazník architektovi istým spôsobom zveruje do rúk svoj osud. Architekt formuje prostredie, v ktorom bude človek žiť. Kladiem veľký dôraz na spôsob komunikácie, pretože ide o veľmi intímnu vec. Je to pre mňa takmer psychologický akt. Pri tvorbe návrhu trvám na tom, aby do ateliéru chodili obidvaja partneri. Aby sa tu rozprávali o problémoch. Tento postup sa mi osvedčil, hoci je časovo náročný. Zákazníkov preto vo veľkej miere pripravujem na to, že u mňa sa nerobí na bežiacom páse.

Pri pohľade na realizácie prihlásené do Ceny za architektúru sa dá vypozorovať istý štýl. Ide o masívny biely kváder s výraznými preskleniami, veľkou garážou a reprezentatívnou zeleňou. Hoci ide o kategóriu rodinný dom, tieto stavby nepôsobia nevyhnutne ako rodinné sídla, ale skôr ako miesta odovzdávajúce zaneprázdneného človeka.
V zásade súhlasím. Súvisí to jednak s tým, že ľudia majú dnes viac času venovať sa sami sebe. Okrem toho sa výrazne zmenil charakter celej spoločnosti.

Pred päťdesiatimi či sedemdesiatimi rokmi boli rodinné domy autentické a jasne prezentovali svoje určenie na viacceneračné bývanie. Dom bol vyjadrením životného štýlu, ktorý bol úplne iný ako dnes. Rodina mala iné postavenie v spoločnosti a prevládali iné hodnoty. Súčasný individualistický štýl však nevnímal z ničoho. Máme tu tradíciu funkcionalizmu, ktorá sídla do súčasnej Československej republiky a tam sú tieto časovoslovné prvky jasne čitateľné.

Kategória Rodinný dom patrí v tohtoročnej súťaži medzi najpočetnejšie obsadené. O čom to svedčí?

Má to dve výhody. Jednak to súvisí s tým, že vo sfére veľkých stavieb sa za posledné dva roky veľa projektov zastavilo. V roku 2009 sa prihlalo obrovská kríza, ktorú dom nečakal a nebol na ňu pripravený. Z rozbehnutého vlaku, keď sa projektoví veľkí projektisti, zrazu prišiel medzicenný prepád až o osemdesiat percent. Niektorí pokiaľ ide o obrat, ale aj objem prác. Oživenie tejto rodinného domu súvisí aj s tým, že investori dnes majú čas venovať sa sami sebe. Doteraz bolo nemyšliteľné, aby niekto, aj keď mal peniaze, prišiel do ateliéru detailne sa savi o svojich prvých záležitostiach. Tlačili sa veľké projekty a na nič iné nebol čas.

Tento rok bolo do súťaže prihlásených najviac projektov v histórii. Je to znak ústupu krízy?

Cena získava rokmi na vážnosti. Do roku 2005 som neprilhalo vôbec, pretože som mal výhrady voči tomu, že architekt má prilahať vlastné veci. V roku 2006 sa zmenil štátut ceny a odvtedy už porota chodí na obľadky prihlásených projektov. Dovtedy sa hodnotilo na základe prezentácií, čo je úplný nezmysel. Architektúra sa dá nafotiť tak, že vyzera inak než v skutočnosti. Pohyby v počte prihlásených die súvisia aj s príchodom samotnej krízy. Začalo sa tu v Spojených štátoch prasknúť hypotekárne budílní stavebníctvo ako celok sa stalo lakomským papierikom, na ktorom sa dá sledovať trendy. Na stavebníctvo je nadviazané množstvo ďalších odvetví, na ktorom má jeho stagnácia dosah. Architekti utrhli prvú ranu hneď v roku 2009. Zatiaľ čo si spomali okamžite, stavebné firmy ešte dobíhali a krízu pocítili najvýraznejšie až v tomto roku.

Ako kríza zasiahla vaš ateliér?
Ja som sa v najťažšom roku 2009 rozhodol, že nikoho neprepustím. A ani dnes to nie je tak, že by nebolo čo robiť. Problém je cash flow. Priblížil sa celý hospodársky cyklus,

80% až o toľko klesli zákazky niektorých architektonických ateliérov počas krízy

Tohtoročnú Cenu slovenskej komory architektov získal rodinný dom Medzi strómami, ktorý sa nachádza v Čabaji-Čáopere pri Nitre.

čo nabuduje problémy, ktoré tu predtým neboli. Keď niekto dlhšie mne, tak dlhším aj ja. A napriek nezaplateným projektom musím ďalej spolupracovať s externými subdodávateľmi, ktorých je pri každej zákazke minimálne osem. Od statika, kúrenára, vzduchára až po rozpočtára. A ich nezaujímá, že mne niekto nezaplatí. Snáď sa to teda platí z iných akcií. Aj teraz robíme na dvanásť mesiacov nara.

{ Donedávka sa tlačili veľké projekty, na nič iné nebol čas }

Mala kríza vplyv na myslenie a prístupy v architektúre?
Výrazne sa zmenil charakter zákaziek. A to nielen na Slovensku, ale aj celosvetovo. Diskusia sa obrátila k úste recykliácie, novej interpretácie už použitých objemov a k zakomponovaniu existujúcich štruktúr do súčasných kontextov. Bolo to vidno napríklad na mimochromom Biennale architektúry v Benátkach. Hlavným motívom tu bola otázka, ako sa novou optikou pozrieť na to, čo existuje a ako to nanovo využiť. Aj tohtoročná slovenská Cena za architektúru zodpovedá tomuto trendu. Prevládá skôr dôraz na kritiku, autentickú a kreatívnu, nie na perfekcionizmus.

Prinieslo krátenie rozpočtov obmedzenia pre kreativitu v architektúre?
Nikdy som nemal vysokorozpočtové projekty. Všetky naše realizácie sú v zásade lowcosty. Napríklad Športová hala v Nitre,

ktorá bola dokončená v roku 2008. V tom istom období vznikala športová hala v Poprade, ktorá je o štyri štvorcové metre menšia ako naša a pri tom stála o 120 miliónov eur viac. A keďže naša stavba bola nominovaná na Mies van der Rohe Award a ďalšie dve ceny, tak zrejme nie je zlá. Peniaze nie sú pri tvorbe najpodstatnejšie. Peniaze nie sú pri tvorbe najpodstatnejšie. Človek môže stratiť sebakontrolu, nadhad a schopnosť zastaviť sa a pozrieť sa na veci z odstupu. Určite neplatí, že veľký budget je zárukou kvalitného výsledku. A setrenie či limitovaný rozpočet nemusia negatívne ovplyvňovať kreativitu.

Do akej miery sa darí architektonické riešenia realizovať v praxi? Je možné architekta porovnať s výtvorným umelcom, ktorý zhmotňuje svoje predstavy a nápady?
Výtvarník je v úplnej inej situácii, pretože pracuje so svojím materialom, svojimi peniazmi a ide so svojou vlastnou kožou na trh. Architekt rozhoduje o cudzích peniazoch, pracuje v časovom strese a formuje životné prostredie mnohých ľudí. Architektov kreatívny nápad tvorí len päť percent z celého procesu. Ak sa niečo podarí realizovať, tak je to do veľkej miery výsledok jeho angažovanosti. Závisí to od toho, ako si dokáže investora vycielať, ako s nim komunikuje a či vyznáva spoločné hodnoty. Už viackrát som sa s investorm rozlief, lebo sme od procesu ťkali niečo iné. Preto sa snažím byť pri realizácii od začiatku až do konca. Je dôležité udržať si kontrolu a mať kontakto so stavbou a rozpočtom.